

Motion till riksdagen 2005/06:K17

av Göran Lenmarker m.fl. (m)
med anledning av skr. 2005/06:95

En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Sammanfattning	2
4	Inledning	2
5	Kritik av handlingsplanen	3
5.1	Rättighetsfrågor.....	3
5.1.1	Diskriminering	3
5.1.2	Barnets rättigheter	3
5.1.3	Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.....	3
5.1.4	Mäns våld mot kvinnor m.m.	4
5.1.5	Rättsstatliga frågor	5
5.2	Politiska rättigheter	7
5.2.1	Föreningsfriheten	7
5.2.2	Övriga fri- och rättigheter.....	8
5.2.3	Ett förstärkt minoritetsskydd	8
5.3	Attitydpåverkande arbete	9
5.3.1	Språk- och informationsfrågor	9
5.4	Internationellt	9

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stärka de mänskliga rättigheterna.

3 Sammanfattning

- Mänskliga rättigheter och demokrati skall ingå i FN:s millenniemål.
- FN skall varje år debattera varje medlemsland som inte lever upp till demokrati och de mänskliga rättigheterna.
- Rätten att stå utanför en förening skall grundlagsfästas.
- Europakonventionen skall åtnjuta grundlagsskydd.
- Asylsökande skall inte sitta frihetsberövade om de inte begått brott.
- Hemliga tvångsmedel skall granskas på ett effektivt sätt av Sveriges riksdag.
- Polisens metoder skall förbättras för att minimera onödiga konfrontationer och undvika våld så långt det är möjligt.
- Skyddet för kvinnor och barn skall förbättras och lagen om människohandel skärpas.
- Diskriminering skall bekämpas av en ombudsman, med stöd i en enhetlig lagstiftning.
- Terrorism är ett brott mot mänskliga rättigheter som skall bekämpas effektivt inom lagens ramverk.

4 Inledning

De mänskliga rättigheterna är fundamentala i en rättsstat och en förutsättning för frihet, fred och välförhållanden. Detta kan synas okontroversiellt. Den senaste tidens internationella händelser, såsom den ukrainska regeringens svårigheter att ta till vara möjligheterna från den orange revolutionen och den allvarliga situationen i Vitryssland, påminner oss dock om att de mänskliga rättigheterna alltid måste försvaras. Förslag som syftar till att exempelvis bekämpa brottsligheten i Sverige – till synes oproblematiskt – måste också alltid balanseras mot individens rätt. De mänskliga rättigheterna kan aldrig tas för givna.

Det är naturligt att en regering lägger fram en handlingsplan för hur den skall arbeta för att stärka de mänskliga rättigheterna. Det är också naturligt att en sådan inte kan bli total eller uttömmande. Men det är anmärkningsvärt att en handlingsplan för mänskliga rättigheter är så innehållslös och abstrakt som den förevarande skrivelsen.

Moderaterna anser att mer behöver göras för att säkra de mänskliga rättigheterna i Sverige och världen. I det följande bemöter vi regeringens skrivelse på områden där vi tycker att regeringen borde gått längre eller varit mer konkret.

5 Kritik av handlingsplanen

5.1 Rättighetsfrågor

5.1.1 Diskriminering

Avsnittet mot diskriminering visar att det finns en vilja att bemöta de problem som finns men också ett bristande politiskt ansvarstagande i praktiken. De föreslagna åtgärderna är slag i luften, svåra att utvärdera och följa upp.

För Moderaterna är det naturligt att ingen skall diskrimineras på någon grund eller i någon del av samhällslivet, vare sig det avser rättsväsendet, näringslivet, arbetsmarknaden, skolan eller något annat område.

Moderaterna vill skapa en tydlig, sammanhållen och enhetlig lagstiftning gällande diskriminering så snart det är praktiskt möjligt. En enda lag med förbud mot diskriminering inom alla samhällsområden är det mest ändamålsenliga och fruktbara på längre sikt samtidigt som det förenklar regelverket. Det sänder en tydlig signal till alla berörda parter att all diskriminering oavsett om det handlar om kön, ras, religion, ålder, funktionshinder eller sexuell läggning är lika avskyvärd och ses som lika allvarlig från lagstiftarens sida. Moderaterna föreslår vidare att de fyra ombudsmännen mot diskriminering slås samman till en gemensam myndighet. Den nya myndigheten skall även fortsättningsvis ha i uppdrag att utöva tillsyn över diskriminering i samhällslivet.

5.1.2 Barnets rättigheter

Insatserna för att skydda barn är centrala, med hänsyn till barns utsatta ställning som beroende av vuxna för hälsa, utveckling och omhändertagande. Därför är det viktigt att åtgärder inom detta område är konkreta.

Barn som brottsoffer måste ges en särskild status i rättssamhället. Barn är särskilt utsatta, både på grund av sin ålder och ofta på grund av att brottet förövats av någon de litar på och är beroende av. Därför har barn stora behov av särskilda insatser från rättsväsendet.

Vi anser att barn skall anses som brottsoffer juridiskt sett, då de bevittnat eller varit i närheten av misshandel riktad mot mycket nära anhörig, till exempel förälder. Poliser, åklagare och domare som handlägger mål där barn är inblandade skall ha särskild kompetens. De skall kontinuerligt erhålla ut- och fortbildning om hur barn reagerar i traumatiska situationer och om barns vittnesmål.

5.1.3 Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Rätten till bostad

Statens uppgift i bostadspolitikerna är att tillhandahålla legala och finansiella instrument för bostadsbyggandet, inte bestämma hur bostadspolitikerna verkställs på lokal nivå. De invändningar mot lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar som anfördes år 2000 har samma aktualitet i dag: Lagen är ett uttryck för bristande respekt för den kommunala självstyrelsen. Även Lagrå-

Fel! Okänt namn på

det pekade på brister i detta hänseende. Vi anser att varje kommun måste ges möjlighet att anpassa sin planering av bostadsfrågorna utifrån lokala förutsättningar.

Lagen riskerar att bli ett instrument för ökad statlig styrning av kommunernas verksamhet. Ett första steg mot att göra lagen mer detaljerad togs våren 2002 när skärpta krav på den kommunala hanteringen av bostadsförsörjningsplaneringen infördes. Enligt vad samhällsbyggnadsministern aviserat kommer regeringen nu att åter se över lagen i syfte att lägga fram förslag om ytterligare ett antal detaljerade krav på kommunerna och även på landets fastighetsägare.

Vi motsätter oss planerna på att ytterligare inskränka den kommunala självstyrelsen. Kommunerna måste ges möjlighet att själva ta sitt bostadsförsörjningsansvar på det sätt som bäst passar den enskilda kommunen.

För många ungdomar och studerande är det ett svårt och dyrt projekt att skaffa sig en egen bostad. I tillväxt- och utbildningsområden kan det vara ett helt omöjligt företag. Med en bättre näringslivspolitik och högre tillväxt hade fler ungdomar haft en bättre ställning på arbetsmarknaden och därmed mindre problem med att få teckna hyreskontrakt eller köpa bostadsrätter. Behovet av bostäder är akut för unga och studerande. Vi anser därför att det krävs mer konkreta åtgärder för att ordna bostäder åt unga än att tillsätta en ungdomsbostadssamordnare.

5.1.4 Mäns våld mot kvinnor m.m.

Våldet har ökat i samhället under de senaste decennierna. Särskilt påtaglig är ökningen av anmälda fall av kvinnomisshandel och våldtäkter. Regeringen anför i skrivelsen ett antal förslag i syfte att komma till rätta med problemet. Liksom under övriga områden som behandlas i skrivelsen är viljan att åstadkomma något större än förmågan; förslagen är allmänt hållna och borgar inte för konkreta resultat.

Det bästa sättet att bekämpa våld mot kvinnor, och den kränkning av mänskliga rättigheter som detta innebär, är ett rättsväsende som reagerar tidigt och tydligt på brott. Vi har i andra sammanhang presenterat konkreta förslag i syfte att öka antalet poliser, förbättra och förstärka åklagare och domstolar samt höja straffen för dessa typer av våldsbrott. Regeringen har hittills inte visat någon vilja att efterkomma våra krav. Vi vidhåller att de krav vi presenterade i motion 2005/06:Ju410 Brottsbekämpning bör genomföras i syfte att öka kvinnors säkerhet.

Vad avser människohandel har mycken kritik riktats mot den lagstiftning som regeringen genomdrivit. Lagen är svårtillämpad och har inte lett till några avsevärda höjningar i uppläringsstatistiken. Vi menar att rekvisitet ”otillbörliga medel” i lagen om människohandel bör utgå. På så sätt fokuseras rättsprocessen på den misstänktes handlande snarare än den utsattas möjligheter att försörja sig i sitt eget hemland och därigenom hennes eller hans incitament att söka sig utomlands för mer ljusskygg förvärvsverksamhet. Detta skulle vara ett stort steg i riktning mot att förstärka utsatta människors och barns mänskliga rättigheter.

5.1.5 Rättsstatliga frågor

5.1.5.1 Utredning om oberoende utredningsorgan vid misstanke om övervåld

Det är av största vikt att polismyndigheter och enskilda poliser åtnjuter förtroende bland allmänheten. Därför är förslaget i sig välkommet. Utöver detta vill vi moderater vidare utöka tillgängligheten hos polisen för medborgare som känner sig illa bemötta.

Medborgare som upplever sig ha blivit felaktigt behandlade av polisen har alltid möjlighet att göra en anmälan. En sådan anmälan skall upprättas av en polis i chefsställning. Åklagare beslutar om förundersökning skall inledas. Alla klagomål är dock inte hänförliga till att poliser har gjort sig skyldiga till något brottsligt. När klagomål har sin grund i att poliser uppvisat bristande moral, småaktighet, otrevligt språkbruk eller liknande sker sällan vare sig undersökning eller åtgärder. Polisen skall ha en strukturerad hantering av klagomål och synpunkter i syfte att förbättra och utveckla verksamheten. Den som fört fram synpunkter skall få ett besked eller förklaring till det inträffade och i förekommande fall en ursäkt. Anställda skall få feedback på synpunkter och klagomål som inkommer, även när de inte leder till en disciplinär åtgärd.

5.1.5.2 Polisens hantering av större demonstrationer

Utöver lämplig personal och en god taktik behöver polisen också alternativa vapen för att kunna hantera situationer av svårare art, t.ex. massdemonstrationer av den typ vi sett i Göteborg samt på Götgatan i Stockholm.

Polisen behöver alternativa vapen som elpistol och pepparsprej samt tillgång till vattenkanon vid demonstrationer och större folksamlingar. Detta bör prioriteras, i synnerhet som polisen inte skall använda mer våld än vad nöden kräver. Tillgång till alternativa vapen kommer sannolikt att leda till att grövre vapen används mer sällan.

Polisen måste också få tillgång till skyddade fordon för att kunna upplösa våldsamma folkmassor med så liten risk för skador som möjligt för både demonstranter och poliser. Polisbilar bör även utrustas med digital videokamera för att effektivt dokumentera brottsplatser, skador och förhör. Ett sådant hjälpmedel ökar rättssäkerheten både för poliser och medborgarna betydligt och bidrar till att uppkklaringsprocenten höjs.

5.1.5.3 Förstärkt granskning av användningen av hemliga tvångsmedel

Detta förslag förtjänar knappast att nämnas i regeringens skrivelse eftersom det ännu inte finns mer än en hårt kritiserad departementsskrivelse i ämnet.

Det förslag som ensamutredaren Carl-Anton Spak lämnade i Ds 2005:53 Hemliga tvångsmedel m.m. under en stärkt parlamentarisk kontroll kommer svårligen att öka den parlamentariska insynen i användandet av denna typ av operativa verktyg för polis och åklagare.

Fel! Okänt namn på

Förslaget har kritiserats i den allmänna debatten. Kammarrättspresident Sten Heckscher anser att förslaget innebär en minskad, snarare än en stärkt, parlamentarisk kontroll. Han menar även att det är konstitutionellt tveksamt att en myndighet under regeringen skall kunna kontrollera vad regeringen har ansvar för.

Förslaget har vidare kritiserats av remissinstanser. Registernämnden avslår förslaget på grund av att det inte innebär någon stärkt kontroll. Man anför att riksdagen genom förslaget kommer att få insyn endast genom de valda ledamöterna, i stället för öppet i kammaren, som i dag. Advokatsamfundet delar bedömningen att förslaget de facto minskar den parlamentariska kontrollen. I stället för den föreslagna myndigheten under regeringen anser samfundet att man bör vidta åtgärder för att förbättra den årliga redovisningen till riksdagen av hur tvångsmedlen används. Först om detta inte fungerar bör en ny myndighet under riksdagen övervägas. Domstolsverket har i remissvar kallat förslaget för "långsökt".

Vi stöder kraven på en parlamentarisk kontroll, för att säkerställa att statens användande av hemliga tvångsmedel mot enskilda används på ett rättssäkert sätt i kampen mot grov brottslighet. En sådan kontroll kan till exempel åstadkommas genom vidgad redovisning till riksdagen, skriftligen eller muntligen. Det kan även åstadkommas genom utfrågningar av myndighetsföreträdare.

5.1.5.4 Frihetsberövanden: Kriminalvård och häkten

Regeringen har i proposition 2005/06:123 presenterat brottstycken ur den utredning som Kriminalvårdskommittén presenterade och som refereras i förevarande skrivelse.

Vi vände oss emot att regeringen bröt ut ett antal förslag, utan att se till helheten i utredningen. Kriminalvården i Sverige har stora problem. En rad offentliga rapporter har kritiserat bristerna i verksamheten, och återfallsstatistiken talar sitt tydliga språk. Inom vissa brottskategorier återfaller så många som 80 procent i brott inom tre år efter frigivningen. Platsbristen på anstalter och häkten gör att de intagnas rättigheter kränks. Det krävs åtgärder inom hela kriminalvården, från resurser till utslussning, för att komma till rätta med problemen och därigenom säkra de intagnas mänskliga rättigheter.

5.1.5.5 Asylsökandes situation

I skrivelsen talas om frihetsberövande p.g.a. brott och frihetsberövande enligt smittskyddslagen, men ingenting sägs om frihetsberövande av asylsökande.

Här krävs komplettering från regeringens sida. Förvarstagande av asylsökande i Sverige är i många stycken en skamfläck för vårt land. Människor som inte begått några kriminella handlingar sitter inlåsta under fängelselika förhållanden, inte sällan i långa tider. Förutom att detta rimmar illa med en fungerande rättsstat kostar det dessutom skjortan för skattebetalarna, ca 3 000 kronor per dag. Vi anser att regeltillämpningen bör ses över och att man i större utsträckning bör tillämpa möjligheten att ställa individer under uppsikt istället för att ta dem i förvar.

5.1.5.6 Rätten till domstolsprövning och rätten till effektivt rättsmedel

Det intressanta i detta avsnitt är inte vad som skrivs utan vad som saknas. Sverige har vid ett antal tillfällen fällts i Europadomstolen för brott mot Europakonventionen. Domarna har gällt främst systemet med skattetillägg men också långvariga byggnadsförbud. Domstolen har pekat på ett antal brister i svenska medborgares rättssäkerhet mot staten. Det svenska skattetillägget är att anse som ett straff, inte en administrativ avgift, och måste därför omges med de rättssäkerhetsgarantier som följer av detta. Rätten att få sitt straff prövat i domstol inom rimlig tid är ett sådant krav. Det svenska systemet med väntetider i upp till tio år är orimliga.

Det är otillständigt att ett land som berömmar sig av att vara en rättsstat faller på grundläggande rättssäkerhetskrav, såsom de anges i Europakonventionen. Konventionen måste fullt ut respekteras; endera genom att den upphöjs till grundlag eller genom att regeringsformens skyddsnivåer utvidgas till att omfatta även konventionen. Ingen skrivelse om mänskliga rättigheter kan anses seriös utan att dessa krav bemöts.

5.1.5.7 Arbetet mot terrorism

Det bör i sammanhanget anmärkas att kampen mot terrorism och grov organiserad brottslighet är ett sätt att stärka de mänskliga rättigheterna. Dessa typer av allvarlig och systemhotande brottslighet riktar sig mot demokratin och de grundläggande fri- och rättigheterna. Det är i sig en mänsklig rättighet att inte riskera att kränkas till liv och hälsa. Därför bör det uttalas att kampen mot terrorism och annan grov brottslighet är ett led i kampen för de mänskliga rättigheterna.

Denna kamp skall naturligtvis föras på rättsstatens grund och med respekt för de rättigheter den är ägnad att försvara.

5.2 Politiska rättigheter

5.2.1 Föreningsfriheten

Rätten att tillhöra en förening måste kombineras med rätten att stå utanför. Ingen skall behöva vara tvingad till tillhörighet i en organisation och ingen skall få utöva otillbörlig påtryckning för att förhindra någon att stå utanför eller att utträda ur en förening.

Arbetsdomstolen har vid flera tillfällen klargjort att en medlem i en facklig organisation har rätt att lämna organisationen på egen begäran. Europarådets organ i Strasbourg har också tolkat Europakonventionen som att den negativa föreningsfriheten är skyddad på svensk arbetsmarknad. Trots detta förekommer det fortfarande att fackliga organisationen nekar eller obstruerar då medlemmar önskar utträda ur föreningen eller då arbetssökande vid en arbetsplats tillhör en annan förening än den gängse eller helt står utanför fackföreningsväsendet. Vissa extrema sekter försöker likaledes hindra medlemmar från att utträda. Rätten att stå utanför en förening måste ständigt försvaras.

Fel! Okänt namn på

Regeringsformen bör ge ett lika starkt skydd i detta avseende som den ger för rätten till tillhörighet.

5.2.2 Övriga fri- och rättigheter

Den liberala demokratisynen utgår från att begreppet demokrati inte bara är en beslutsform, utan också innebär att de beslut som fattas beaktar den enskildes frihet, rätt och ansvar i förhållande till statsmakten. Därför är det centralt att människors grundläggande fri- och rättigheter anges klart och tydligt i grundlagen och att dessa rättigheter skyddas.

Skydd för medborgarna mot makten har funnits i svensk lag sedan 1300-talet. 1809 års regeringsform innehöll en sammanhållen bestämmelse vari fastslogs vissa rättsstatliga och för individen väsentliga principer: Inga ingrepp i den enskildes personliga frihet, välfärd och egendom utan laga rannsakan och dom, skydd mot husrannsakan, garanti för laga domstol samt religionsfrihet. I bestämmelsen nämndes dock inte vare sig yttrandefriheten, mötesfriheten eller föreningsfriheten. Utvecklingen i Europa under 1930-talet aktualiserade emellertid frågan om ett starkare skydd för medborgerliga fri- och rättigheter, vilket resulterade i dagens rättighetskatalog i grundlagen.

Fri- och rättigheterna skall kunna ha rättsverkningar, vilket innebär att de av naturen måste begränsas till det mest grundläggande. Här skiljer sig de grundlagsfästa fri- och rättigheterna från så kallade sociala rättighetskrav, som ibland åberopas i författningssammanhang. Dessa två företeelser bör hållas åtskilda.

I dag åtnjuter inte alla fri- och rättigheter i regeringsformen samma typ av skydd mot rättighetsbegränsande lagstiftning. Till exempel är skyddet för äganderätten svagare än skyddet för andra grundläggande fri- och rättigheter, såsom yttrande-, mötes- och informationsfrihet. Vi vill verka för att alla grundlagsfästa fri- och rättigheter skall tillmätas samma skydd.

Rätten att äga är det fria samhällets grundval. Utan enskild äganderätt kan inte ett fritt och demokratiskt samhälle existera. Det är den entydiga slutsatsen från Central- och Östeuropas frigörelse. Ägandet möjliggör den frihet från staten som är nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Eget ägande lägger grunden till ett livsbygge och skapar frihet, trygghet och ansvar. Förutom att åtnjuta ett utökat skydd bör äganderätten också anpassas till samhällsutvecklingen. I dag omfattas inte immateriella rättigheter av grundlagsskyddet, vilket är orimligt i ljuset av den tekniska utvecklingen. Även idéer kan ägas, vilket bör framgå av författningen.

5.2.3 Ett förstärkt minoritetsskydd

Eftersom demokratin ger majoriteten möjligheten att utöva tvång måste den också visa respekt och ödmjukhet mot dem som är färre. En ökad hänsyn måste därför tas till minoritetens legitima intressen.

Vi vill stärka minoritetsskyddet vid beslut om lagstiftning som innebär inskränkningar i de medborgerliga fri- och rättigheterna genom att en sjättedel av kammarens ledamöter alltid skall kunna tvinga fram ett års uppskov med

beslut. En förstärkning av minoritetsskyddet skulle ge mer tid för debatt, eftertanke och övervägande.

5.3 Attitydpåverkande arbete

5.3.1 Språk- och informationsfrågor

Under hösten 2005 presenterades en proposition rörande det svenska språkets ställning. I utredningen som ligger till grund för propositionen (SOU 200:27 Mål i mun) föreslås att en lag om svenska språkets ställning införs. Detta förslag följdes inte upp i propositionen, vilket vi anser att det borde ha gjorts.

Utredningen drar paralleller till bl.a. vårt grannland Finland som har finskans och svenskans ställning reglerad i grundlagen. Detsamma gäller bl.a. Frankrike och Polen som också har respektive språk skyddat i grundlagen. Man hävdade i utredningen vidare att det svenska språket på intet sätt är ohotat – inte minst utgör engelskan ett allt vanligare inslag i svenskt vardagsliv. Sedan några år tillbaka finns det dessutom fem minoritetsspråk reglerade i lag. Det är mot den bakgrunden, enligt utredningen, viktigt att man i ett så mångkulturellt samhälle har ett gemensamt språk som huvudspråk. En lagstiftning skall ses som en markering.

Flera remissinstanser förordar också en lagreglering av det svenska språket. I sitt yttrande till utredningen skriver Svenska Akademien, som måste ses som en i sammanhanget mycket tung remissinstans följande: ”Att lagstifta om svenskan som huvudspråk i Sverige har stor praktisk och symbolisk betydelse.”

Vi moderater biträder såväl utredningens förslag som Svenska Akademiens yttrande över detsamma. Det förslag till lydelse som finns i utredningen kan med fördel användas.

5.4 Internationellt

Främjande av de mänskliga rättigheterna skall utgöra en integrerad del i all utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige och EU skall i sina förbindelser med andra länder och i FN i större utsträckning värna och framhäva demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna som grund för samhällelig utveckling.

Vi välkomnar slutsatserna i FN:s toppmötesdeklaration från september 2005 om ansvaret att skydda (*responsibility to protect*). Det är viktigt att dessa nu omsätts i praktiken. Suveräniteten och nationsgränserna får således aldrig överordnas människorätten och bli en sköld bakom vilken förtryck och brott mot de mänskliga rättigheterna kan accepteras.

Vi anser därför att Sverige och EU med kraft skall verka för att respekt för de mänskliga rättigheterna och demokrati uttryckligen inbegrips i FN:s millenniemål. Vi anser också att Sverige och EU skall kräva att en ländervis översikt över brott mot de mänskliga rättigheterna och demokrati redovisas och debatteras i FN:s generalförsamling varje år.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 29 mars 2006

Göran Lennmarker (m)

Henrik S Järrel (m)

Carl-Erik Skårman (m)

Henrik von Sydow (m)

Nils Fredrik Aurelius (m)

Cecilia Magnusson (m)